

ÜSTÜN ZEKÂLI VE ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR

Her insan doğuştan getirdiği temel özellikleri vardır. Bunlardan biri olan zekâ daha sonraki dönemlerde çevreyle etkileşim ve içinde yaşanılan o çevresinin etkisiyle gelişmektedir. Zekânın birçok tanımı yanında en kapsayıcı olanı bireyin çevreye uyum sağlama kapasitesi olarak tanımlanabilmektedir. Şüphesiz, zekâ gelişiminde bireyin doğuştan getirdiği potansiyel, kalıtım ve içinde bulunulan çevre önemli rol oynar. Ayrıca aile ortamının da zihinsel gelişmeyi önemli ölçüde etkilediği istatistiklerle gösterilmiştir (http://docs.neu.edu.tr/staff/beria.gokaydin/1.%20Zeka%20Tan%C4%B1mlar%C4%B1_4.pdf).

19. yüzyılın sonlarına doğru zekâ testlerinin geliştirilmiştir. İlk olarak Fransa'da psikolog Alfred Binet ve psikiyatrist Theodore Simon tarafından Binet-Simon testi, normal ve yetersiz çocukları birbirinden ayırarak uygun okullarda eğitim imkânı sağlanması amacıyla düşünülmüştür. Zekâ testlerinin günümüzde en çok kullanıldığı alan eğitim kurumlarıdır. Çocukların akademik performanslarını öngören en iyi araç zekâ testleridir. Okul başarısını yordama dışında zekâ testleri günümüzde enürezis (alt ıslatma), dikkat eksikliği ve hiperaktivite, özgül öğrenme güçlüğü, okul korkusu gibi problemler yaşayan çocuklara hastanelerde, özel kliniklerde ve rehberlik ve araştırma merkezlerinde psikologlar tarafından uygulanmaktadır. Böylelikle çocuğun güçlü ve zayıf yönleri fark edilebilir. Bu zayıf yönlerinin güçlendirilmesi, güçlü yönlerinin de desteklenmesi için aile yönlendirilebilir.

Üstün zekâli ve yetenekli çocukların eğitimi alanında ileri gelen uzmanlardan biri olan Renzulli'ye (1986) göre, üstün birey birbiriyle etkileşen üç özellik kümesine sahiptir. Bunlar; genel ve özel yetenek düzeyi, yaratıcılık ve motivasyon kümeleridir. Renzulli bu 3 özellik kümesinin hepsinde yaşlılarının %85'inden, en az birinde % 98'inden daha başarılı olan bireyleri üstün birey olarak kabul eder. Üstün zekâli çocuklar geçerli ve güvenilir zekâ testlerinde sürekli olarak 130 ve daha yukarı zekâ bölümü sağlayan; kendi yaşlılarında rast gele seçilmiş bir kümenin % 98'inden üstün olan çocuklar olarak tanımlanmaktadır (Bapoğlu Dümenci, Gürsoy ve Aral, 2016).

Genel olarak üstün zekâli çocuklar şu özellikleriyle temayüz ederler: Yaşlılarına göre erken gelişme gösterirler. Üstün hafıza ve muhakeme gücüne sahiptirler, çabuk öğrenirler, kelime hazineleri geniştir. Israrcıdırlar ve ilgili oldukları konular üzerine uzun süre dikkat kesilebilirler. Duyarlıdırlar, kolaylıkla incinebilirler. Merhamet duyguları güçlüdür, mükemmeliyetçidirler, duygusal olarak yoğun ve ahlâkî meselelere duyarlıdırlar. Merak duyguları güçlüdür; ilgi duydukları alanlarda sebatkârdırlar. Enerjiktirler. Oyun ya da etkinliklerde yaşça kendilerinden daha büyük olanları ya da yetişkinleri tercih ederler. İlgi alanları çeşitlidir. Mizah duyguları daha gelişkindir. Okumaya erken başlarlar ve çok arzuludurlar. İyi birer gözlemcidirler, imgelem güçleri oldukça dinamik ve canlıdır. Soyutlama ve genelleştirme yapabilirler. Yaratıcıdırlar, esnek düşünebilirler; dolayısıyla bir problemi farklı açılardan algılayıp, geniş bir repertuardan uygun seçimler yapabilirler. Felsefi düşünme gücüne sahiptirler. Erken yaşlardan itibaren evren, din, mitolojiler hakkında düşünebilir ve sorular sorabilirler. Üstün zekâli çocukların çok iyi bilinen özelliklerinden biri güçlü bir adalet duygusuna sahip olmalarıdır. Gelişmiş sorgulama güçleri, keskin birer

gözlemci olmaları ve mantıksal düşünebilmeleri dolayısıyla eşitsizlikleri, adaletsizlikleri, çifte standartları fark edebilir ve derinden sorgulayabilirler. Bununla birlikte, pek çok şeyi değiştirmeye güçlerinin yetmeyeceğini görmelerinden dolayı yardımsızlık ve güçsüzlük hisseder ve bu durumdan son derece rahatsız olurlar. Barış, öldürücü silahlar, gelecekleri, çevre ve karşılaşılan bütün problemlerle ilgili endişeye kapılırlar (Gündüz, 2010).

Üstün zekâlı çocukların ebeveynleri ile yapılan araştırmalarda gelişimsel özelliklerinde yaşlarına göre belirgin farklılıkların olduğu görülmüştür (Ruf, 2005). Ruf'a göre (2005), 5 düzeydeki üstün zekâ işaretleri bu çocukların üstün zekâ potansiyellerine göre çeşitlenmekte ve ileride üstün zekâlı ve yetenekli birey olmalarına en büyük aday olarak karşısına çıkarmaktadır. Düzeylere göre incelenen gelişimsel özelliklerde özellikle göze çarpan kısımlar; erken konuşma, matematik alanında erken okur-yazarlık, erken okuma, ezberleme becerileri sayılabilir.

Çocuklar ilkokullara başladıktan sonra 1.2.3. ve 4. sınıflarda üstün yetenekli ve üstün yetenekli öğrencilerin belirlenmesi konusunda yapılan testler ile değerlendirilerek Bilim Sanat Merkezleri'ne yönlendirilerek bilimsel olarak destekleyici çalışmalar ile gelişimleri sağlanmaktadır.

Referanslar

Bapoğlu Dümenci, S., Gürsoy, F. ve Aral, N. (2016). Türkiye'de Okul Öncesi Dönemdeki Üstün Potansiyelli ve Üstün Zekâlı Olan Çocukların Eğitimleri, Kastamonu Eğitim Dergisi, 24 (5), 2469-2480.

Gündüz, T. (2010). Üstün Zekâlı Çocuklarda Ahlâk Gelişimi ve Eğitimi, İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1(1), 157-177.

<https://www.psikolojiagi.com/zeka-testlerinin-tarihsel-gelisimi/>

http://docs.neu.edu.tr/staff/beria.gokaydin/1.%20Zeka%20Tan%C4%B1mlar%C4%B1_4.pdf